Autor: mgr Maciej Choromański
Promotor: dr hab. Anna Dargiewicz, prof. UWM
Tytuł rozprawy doktorskiej: *Substantivische Mehrfachkomposita im Gegenwartsdeutschen am Beispiel der Medizinsprache* (Wielokrotne złożenia nominalne we współczesnym języku niemieckim na przykładzie języka medycyny)

Streszczenie

Niniejsza rozprawa doktorska tematyzuje analizowany na gruncie językoznawczym fenomen wielokrotnych złożeń nominalnych we współczesnej niemczyźnie na przykładzie języka medycyny. Praca składa się ze wstępu, części teoretycznej (rozdziały 1-4), części empirycznej (rozdział 5), podsumowania, spisu wykorzystanej literatury, źródeł korpusowych i internetowych, jak i wykazu ilustracji i tabel oraz załącznika z wyekscerpowanym materiałem leksykalnym.

Wychodząc od tego, iż język jako środek komunikacji to twór, który się zmienia i dostosowuje do zastanej rzeczywistości, nakreślono podjętą tematykę.

Rozdział pierwszy odnosi się do słowotwórstwa języka niemieckiego. Początkowo skoncentrowano się na eksplikacji pojęcia słowotwórstwa oraz zdefiniowaniu, czym jest synchronia oraz diachronia w kontekście badań nad językiem. Następnie przedstawione zostały główne pojęcia z zakresu słowotwórstwa, takie jak: typy słowotwórcze (Wortbildungstypen), wzory słowotwórcze (Wortbildungsmuster), reguły słowotwórcze (Wortbildungsregeln), przy czym uwzględniono także występującą w słowotwórstwie terminologię z zakresu morfologii – morfem, morf, alomorf, morfem swobodny, morfem związany i in. Trzeci podrozdział oscyluje wokół jednostek słowotwórczych, gdzie wyszczególnione zostały wyrazy, frazy, litery, konfiksy, afiksy, jednostki unikalne oraz elementy łączące (Fugenelemente). W następnej kolejności opisano sposoby rozszerzania słownictwa, tj. zapożyczenia, zmiany znaczenia (Bedeutungsveränderung) i wytwarzanie słów na podstawie wyrażeń onomatopeicznych (Urschöpfung). W podrozdziale 1.5 dokonano charakterystyki rodzajów procesów słowotwórczych – kompozycja (Komposition), derywacja (Derivation), konwersja (Konversion) etc. W dwóch ostatnich podrozdziałach zarysowano kolejno słowotwórstwo z obcymi elementami (Fremdwortbildung) oraz słowotwórstwo hybrydalne (Hybridwortbildung).

Rozdział drugi anonsuje kluczowe informacje dotyczące kompozycji jako rodzaju procesu słowotwórczego. Podrozdział 2.1 stanowi zarys definicyjny pojęcia kompozycji z

jednoczesnym wymienieniem istotnych, charakterystycznych dla niej właściwości. W podrozdziale 2.2 zaprezentowana została kompozycja nominalna. Omówiono w jaki sposób tworzone są złożenia nominalne, czym się wyróżniają oraz jakie zachodzą relacje pomiędzy poszczególnymi ich składnikami. Podrozdział 2.3 zajmuje się typologią kompozytów, np. złożenia determinatywne, kopulatywne, posesywne etc., jak i cechami szczególnymi złożeń w ogóle. W ostatnim podrozdziale zilustrowano złożenia wielokrotne we współczesnym języku niemieckim z uwzględnieniem tego, z ilu części mogą się składać, jakie jednostki językowe wchodzą w ich skład, jak również tego, za pomocą jakich wyrazów bliskoznacznych mogą być określane.

Rozdział trzeci donosi o teorii języków specjalistycznych. W podrozdziale 3.1 poświęcono głównie uwagę wyjaśnieniu pojęcia języka specjalistycznego, gdzie zestawiony on został również z językiem ogólnym. Późniejszy podrozdział ogniskuje się na tle historycznym języków specjalistycznych. Zawarta została tu deskrypcja rozwoju języków specjalistycznych w okresie średniowiecza, wczesnej ery nowożytnej i ery nowożytnej, jak i od ich początków do wieku XIV, od średniowiecza do czasów rewolucji przemysłowej oraz od wieku XVIII/XIX do teraźniejszości. W podrozdziale 3.3 zobrazowano podział języków specjalistycznych. Odniesiono się do klasyfikacji horyzontalnej (horizontale Klassifikation) i wertykalnej (vertikale Klassifikation), a także ukazano inne koncepty i modele. Podrozdział 3.4 przeznaczony został słownictwu specjalistycznemu, jego cechom i wykładni terminologicznej, pojawiających się w jego obrębie pojęć.

Rozdział czwarty traktuje o medycynie i jej języku. Najpierw przybliżono to, czym jest właściwie medycyna, jak jest definiowana oraz przywołano jej historię – od medycyny Chin i Indii począwszy, na medycynie wieku XXI skończywszy. Podrozdział 4.2 implikuje fundamentalne treści dotyczące języka medycyny. Naświetlono w jaki sposób język medycyny może być postrzegany, co stanowi jego sedno, krąg jakich użytkowników obejmuje i gdzie jest spotykany. Zasygnalizowano również fakt, iż język medyczny poddawany jest krytyce. W podrozdziale 4.3 wskazano na klasyfikację języka medycznego. Ustosunkowano się przede wszystkim do poruszonego w rozdziale trzecim podziału języków specjalistycznych na horyzontalne i wertykalne. Przedostatni podrozdział referuje specyfikę słownictwa medycznego. Podkreślono pola semantyczne jakimi język medycyny dysponuje, zgłębiono z ilu słów składa się słownictwo języka medycznego, z jakich języków zapożyczane są wyrażenia medyczne, jakie części mowy znajdują się w centrum języka medycyny, jakie procesy słowotwórcze odgrywają w nim ważną rolę oraz jak pod względem

lingwistycznym kategoryzowane są występujące w języku medycznym wyrazy. Podrozdział 4.5 zawiadamia o gatunkach tekstów medycznych. Zdefiniowano tu pojęcia tekstu, gatunku tekstu (Textsorte) i gatunku tekstu fachowego (Fachtextsorte) oraz podano przykłady gatunków tekstów fachowych z dziedziny medycyny.

Cztery pierwsze rozdziały, jak wspomniano we wstępie, tworzą teoretyczne podwaliny rozprawy doktorskiej, natomiast rozdział piąty opiera się w szczególności na analizie wielokrotnych złożeń nominalnych, występujących w języku medycznym oraz jej wynikach. W podrozdziale 5.1 przedstawiono niemieckie czasopismo fachowe „MMW – Fortschritte der Medizin“, przeznaczone wyłącznie dla lekarzy i osób ściśle związanych z medycyną, na podstawie którego skoncypowano korpus składający się z wielokrotnych złożeń nominalnych, opierający się na dwudziestu egzemplarzach wydanych na przestrzeni stycznia i listopada roku 2018. W podrozdziale 5.2 zaprezentowano obraną metodę badawczą (metoda jakościowa), ustalono kryteria badawcze oraz sformułowano tezy. W podrozdziale 5.3 nastąpiła tabelaryczna analiza 1205 wielokrotnych złożeń nominalnych. Zgodnie z przyjętymi kryteriami sprawdzono przez jakie jednostki reprezentowane są ich wyrazy określające (kryterium morfologiczne), z ilu części składają się poszczególne wielokrotne złożenia nominalne (kryterium przestrzenne), jakim grupom znaczeniowym mogą być przyporządkowywane (kryterium semantyczne), w jaki sposób są zapisywane (kryterium ortograficzne) oraz czy wykazują charakter zarówno hybrydalny, jak i indygeniczny i egzogeniczny (kryterium [obco]lingwalne). W podpodrozdziałach 5.3.1-5.3.5 dokonano opisu wyników analizy w myśl przyjętych kryteriów oraz potwierdzono postawione tezy, iż wyrazy określające wielokrotnych złożeń nominalnych reprezentowane są przez różnorakie jednostki, eksplorowane złożenia składają się z wielu części, wpisują się w rozmaite pola semantyczne związane z medycyną, zapisywane są w różnorodny sposób oraz wykazują charakter hybrydalny, indygeniczny i egzogeniczny. Wyciągnięte wnioski zostały odpowiednio zegzemplifikowane.

Podsumowanie stanowi ukoronowanie rozważań przedłożonej rozprawy doktorskiej. Zaznaczono znaczenie słowotwórstwa, jego rolę w językach specjalistycznych i – docelowo – w języku medycznym oraz wskazano na trend kreowania licznych rzeczowników, który można zaobserwować we współczesnym języku niemieckim. Zwieńczeniem jest ponadto podanie funkcji wielokrotnych złożeń nominalnych w języku medycyny.